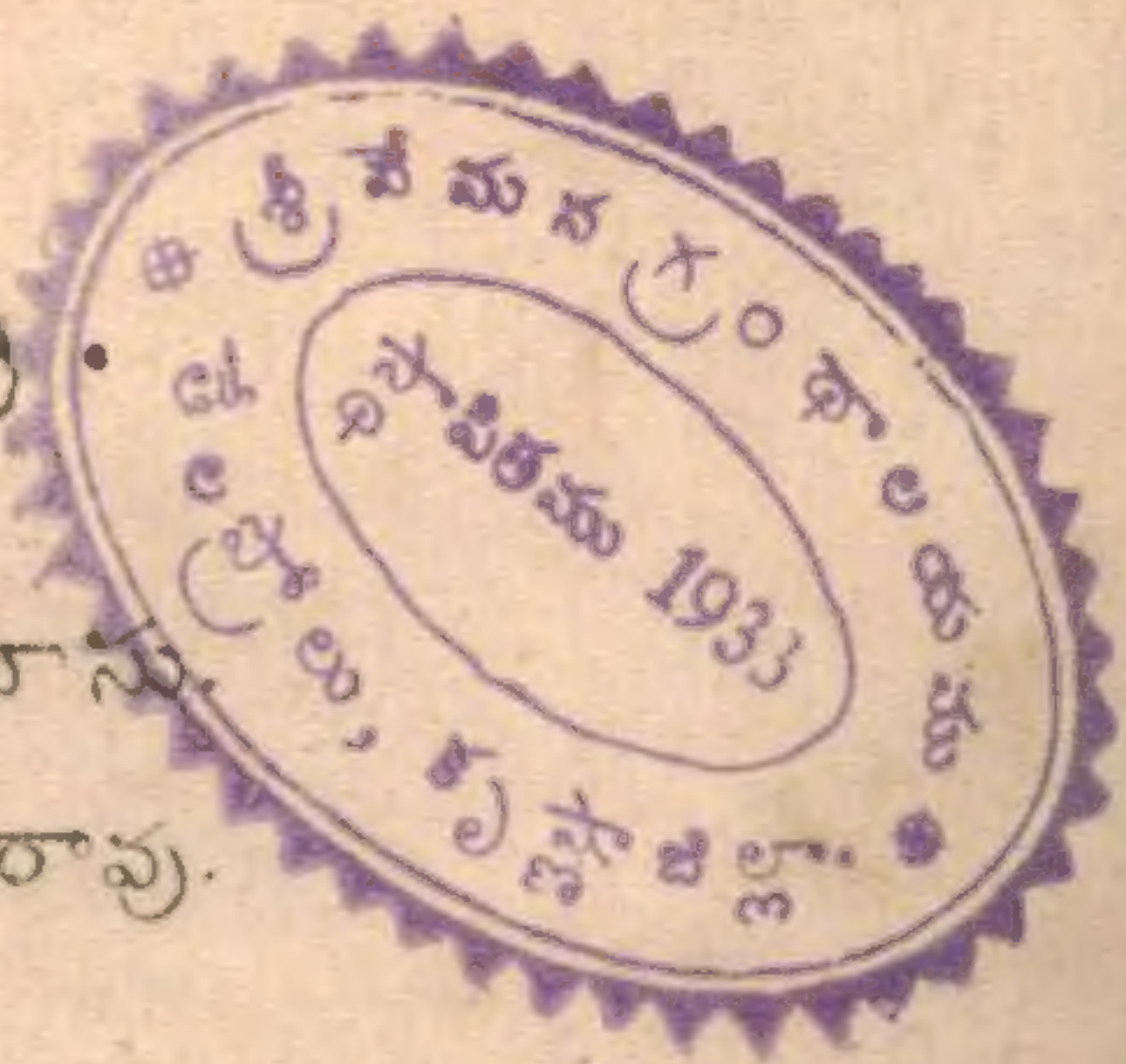

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

бү - 8

గానమాధురీ

(శ్రీ) ముక్తివి లక్ష్మీనరసి హదాసు.
నూరపనేని రామగోపాలరావు.

Presentes
 Solo M a 50. Lemos
 Solo para lembradas

ఆంధ్ర గ్రంథ ప్రచురణాలయము
నానిచే ప్రకటింప బడినది.
సర్వస్వామ్యమును గ్రంథకర్తలవి.

PRINTED AT
SATYASADHANI PRINTING WORKS.
1927

~~Madhava~~ Madhava
class

పీఠిక.

ఈ జంటకవులు మావాస్సు! మావాళ్లంలే మాశిష్యులు. శిష్యులంటే హూణభాషలో శిష్యులుగాని కవిత్వంలోగారు. ఎన్నాళ్లనుంచో వీళ్ళేగోకవిత్వం వ్రాస్తున్నారనిజని “ఉద్యోగం పురుషలక్షణం” “ఉచ్చలేరా యెలుకలబద్ధం” అన్నట్టిగోళ్లలో ఉనుసోనివాడికల్లా కవిత్వమే ఉద్యోగం, అచ్చాళ్ళను లున్నాయికదా, దేన్నిస్తేదాన్ని అచ్చువేసి పాఠవేస్తూ ఉన్నారనకూడ ఆంధ్రంలో చేరినకావోలు, అనుకొని వీరిట్లాకవిత్వం నడిపి అనివస్తే యిప్పుడుకాదు యింకారాయండి అని దాటిస్తూవచ్చాం. ఇప్పుడు వీళ్ళొచ్చింది పుస్తకం చూడేసరికి “అరే సాపం. ఎంతపొరపడ్డాం. కుళ్ళివాస్సు బుద్ధిమంతులే” అని తోచింది. తోచిందికాని వీళ్ళిప్పుడు చేసేపని కొంచెం మాలోచన తక్కువేమో అని అనమానము. వీళ్ళు మనల్ని పేరిక వాక్యం మనడంకంటే మరొక ఆలోచనతక్కువపనిలేదు. మొదట వాక్యం దానికి మనకు తెలిసిందేమిలేదు. అవతల యేమైనా కొంతతెలిసినా కీరిగోల మనగోల లగించను. మన వ్యవహార మెంతనేపటికి పెద్దపెద్దజాహాలు మంచిమంచి మాటలు ఇచ్చినిచ్చేదనంచేసే సమాసాలు వాటిమీద పాఠగ్రాహి,

I

ప్రేమన గ్రంథాల ముద్రలు.

గన్నడుస్తుంది. పీడిత్యవహంగం కొత్తది. శవీనకవిత్వమా, రెనేసన్సు కవి
 త్వమా భావకవిత్వమా → మనకామాటలేరావు — నాటిమీదే నడుస్తుంది.
 భావకవిత్వమంటే భావకవిత్వం కానిదేదా, నన్నయతిక్కనాది కవులని
 భావకవిత్వం కాదాయని మనసందేహం. బహుశా కేవలము భావప్రధాన
 మైనదని భావసౌకర్యముకోసం మనసగ మైతే పూర్వనియమాలను పాటించ
 కుండా గంతులేస్తుందిని కాబోలు? మునుపటివారుకూడా అక్కడక్కడ
 అనసరమైతే నియమాలను దిగి తొక్కి నడిచారుకదాయని అందుపైశంక
 కలుగుతూంటుంది. అయితే యెంతదిగి తొక్కినా దారినిపట్టుకొనే దేవు
 ల్లాడేవాళ్లని పూర్వపక్షము చేసుకుంటూవుంటాం. చివరకు “ఈఘోష
 మనకెందుకు, మనకర్థంకాని విషయంలో వాగ్వాదాలెందుకు, దేశంలోకి
 యెన్నికొత్త విషయాలొచ్చాయి, మన చిన్ననాటిలో మోటారుకార్లు
 మోరియోవేను మనమెరుగున్నామా? అట్లాగే యీ కవిత్వంకూడా యెక్క
 డుంచైనా దిగిందేమో” అని సరిపుచ్చుకుంటూ గాకుండా ఆంధ్ర
 భారతికి గతిక్రమ మేర్పరచడానికి వీరునాయ యెవరు, పూర్వకవుల
 పోషణలో వున్నంతవరకు “అమ్మా యిట్లావుండు అట్లావుండు, అత్తిం
 ట్లా యిట్లావుండాలి అట్లావుండాలి” అని బద్ధులు నేర్చుకొని యిప్పుడు
 పెద్దదై గడితేరి, యిష్టమువచ్చిన అలంకారాలు దుస్తులు ధరించి తిరుగు
 తూంది. దానిలో తప్పేమి? అంతమాత్రానికే చెడిపోయిందంటారా,
 లోకంలో యెందరిష్టమువచ్చిన స్వరూపాలు ధరించలేదు అది మనకు
 రుచించకపోయినంత మాత్రంతో మునిగిపోయిందా అని కూడా సరిపెట్టు
 కుంటాం. కాని భగవంతుడా యిప్పుడు వాళ్ళే మహారాజులు కొంచెం

చదువుకుంటే బాగుండునే, కాస్తవ్యాకరణం కొంత గ్రంథావలోకనం
 చేస్తే బాగుండునే, ఆంధ్రభాషాతత్వము నొకింత యెరిగి ప్రియోగిస్తే
 బాగుండునే, ఆంగ్లేయచార సంప్రదాయసిద్ధములగు ప్రియోగాదుల
 బహిష్కరిస్తే బాగుండునే, వీటితో మనవాళ్లతోబాటు మనభాషకూడ
 జాతీయనైర్మల్యతను బోగొట్టుకుంటుండేమో యని భయపడుతూవుంటాం.
 అయితే ఆంగ్లేయ భాషావిదులు తోచిందిరాయడం, ఎప్పుడు తోచిం
 దెట్లాతోస్తే అట్లారాయడం కవిత్వమన్నారకదా, వీరికి బహుశా వారు
 గురువులు కాబోలు, నారి ఊహలకు వీరు పై ఊహలుచేసి తోచేవూ
 హ ఒకపాదంలో పాతికయ్యేవరకు కాగితాల్లే అక్కడికానితే ఆపారు
 గాక, ఇంతమార్గితో వీళ్లని గాదనడమెట్లాయని మళ్లీ సమాధానం చెప్ప
 కుంటాం. చిట్టచివరకు ఆంధ్రభాష కనాధర్మమురబట్టి యీగోలంతా
 జరుగుతూంద్ది, కృష్ణరాయలంటి వాళ్ళున్నా ఈకాలంలో వాళ్లమాటలు సా
 గేదుస్తాయ్దా. స్వేచ్ఛ స్వాతంత్ర్యము అనే రెండు ఊహపదాలు వీరికా
 యి, ఎందుకూరికే నుగులాట ఈవ్రాసేవన్ని నిల్చిచస్తాయా ఇందులో
 ఏరెండేమూడోతప్ప మిగిలిందంతా బుట్టదాఖలే, యీదారిని నడిచి నడిచి,
 చివర కెక్కడో రోడ్డు యొక్కకపోతుందాయని మనస్సుకు బద్ధిచెప్పుకొని
 ఊరుకున్నాము.

కేవల మశక్తతచేత అంటే, మనకుచేతగానిపనితో మనము ప్రవేశిం
 చడమెందుకు అనే భయముతో, మూలబడివుంటే మాశిష్యు లేద్దరు ముంగి
 టికిచ్చారు. ఈపీఠిక మీరువారీయాలి వారీయండి మీకీష్టంలేకపోతే
 ఇష్టములేదని భాయండి. మాదంత బూతనితోస్తే అట్లాగేరాయండి

అంటే మన ఆశీర్వాచనముకోరి వీళ్ళు గోలపడుతున్నారు కాబోలు, ఆశీర్వాదించవలసినవిధి గురువుకుందిగదా, అని ఉపక్రమించాం, ఉపక్రమిస్తే ఏభాషను వాగ్విద్యామని అనుకొని, వ్యవహారిక భాషపైతే అందరికీతెలుస్తుంది గాగ్రింధికభాషపైతే కొందరికేగదా తెలిసేది, దాని పరిచయమున్నవారికి మనం వాగ్విద్యాదేమిటిఅని ఈశైలి యవలంబించాం. అవలంబించి మనస్సును పట్టుకోలేక భావకవిత్యాన్నిగురించి వున్నదన్నట్లు పైనచెప్పాం. ఇక వీళ్ళవిషయం చెప్పవలసియున్నది. మనస్సా తోచినట్లు చెప్పదలచుకున్నాం.

వీరిద్దరు బుద్ధిమంతులని యిదివరకే చెప్పియున్నాం. వీళ్ళకుకవులకుండవలసిన లక్షణాలు కొన్ని గట్టిగాపట్టుబడ్డాయి. వీళ్ళకు “తెల్లనినన్ని పాలు నల్లనినన్ని నీళ్ళు”. ఆశయాత్మకత్వం ఏదైనా నేర్చుకోవడానికి లగిన గుణమే. దానికితోడు వీరికి నిన్నపెద్దలయడ భక్తిశ్రద్ధలెక్కువ. అందువలన చెప్పేసాడుంటే చక్కగా నేర్చుకుంటారు. నేర్చుకోవడంకూడా పిన్నన్న చెప్పిందివేదమని, మాత్రాల్లో తెల్లకాకిపుట్టిందంటే తటత్రాచేవాళ్ళుకారు. నిజానిజములు తెలుసుకోవడానికి తెగవాదించే స్వభావం గలవాళ్ళు. అన్నిటికన్న వీళ్ళకు ప్రకృతితోభ అంటే మహయుష్టం. శార్దూలగూకేవేళ్ళ హింసామైస్కులు కాంపాండులో యిసుకమీద పండుకొని యేమిటో గోలపడుతూవుంటారు. ఈవున్నగుణాలు వృద్ధిచేసుకొని త్వరలో గడితేరుదురు గాక యని దీక్షిస్తున్నాం.

ఇక వీరికవిత్వం విషయంలో మేము విశేషించి వాగ్విద్యదలచుకోలేదు. స్తోత్రించేస్తే చెడిపోతారనిభయం. పిల్లకాయలు చెడడానికి

స్త్రీపాపమే ఘంటాశయము. వీరి తోలేపూరిలో మెదిటే మొగ్గను జేపట్టి
చాస్తే వీరి ప్రిస్తుత శక్తి సామర్థ్యాలు భవిష్యత్తుకి సామర్థ్యసూచనలు
తెలుస్తాయి.

“చివురు పూతలు చలపులు చిందుచోట
ఆత్మలీరెండు నెఱపుసభ్యముఖలేంచు”

దీని అర్థ వేమిటో చదువరులు మననం చేసుకుంటే తెలుస్తుంది.
భావంచాలా పౌఠంగావుంది. వీరి భాగ్యరేఖచేత భాషకూడా అను
వుగాకూరింది. దానిలో అంతే అచిగురు పూతలో స్ఫురించే అన్యోన్యం
వీరికి శాశ్వతంగా నడిచేటట్లు భగవంతుడు కటాక్షించుగాక! ఇక వీరి
గమ్యస్థానమేమో యేదాని దానిని చేరదలచుకున్నాగో అనుకోకుండా
వీరే చెప్పుకున్నాగో

“నుడులువెట్టేడు భావాలువెడలగొక్కి
శ్రావ్యకంఠాన నాసముత్సాహగీతి
నీదరికి నాదరికిని వినించువేళ
నన్నుజూచును లోకంబు నిన్నుజూచు”

భండస్సు తగలడితే పిడాబోయిందిగాని దీనితో వీరిరంధి బయ
టైష్టవి. ఇదికూడా కొంచెం మనస్సులో తిప్పిచూడండి. వీరికి కొంత
జేదాంహముంది. అది సర్వంగీకారమైందేగాని భేదాలు పాటించేనకాదు
కాలానుగుణ్యంగావుంది.

“పులుగునై గాలిపటమునై పోయిపోయి
నిమేళుంపు తిరిగిల దేలియాడి
శూన్యతలమున వైక్యమై సురిగిపోయి
కలసిపోవుదు నీనిరఃకారమందు”

పరిపూర్ణాద్వైత సిద్ధికి పాటుపడుతుంది. ఈవేగాంతానికి
తగ్గట్లు శేషభక్తికూడా అపరిమితంగా ఉన్నట్లు వీరు “ఆంధ్రుడా” అను
శీర్షికతో వ్రాసిన “గేయాలు” చూస్తే తెలుస్తుంది. మొత్తానికి కొంతకృషి
చేస్తే వీరికవిత్వం మొదటి రకాన్ని రెప్పక అందుకుంటుందని అనుకుంటాం.

యిప్పటికే మాపేరిక గంపతొడుగైంది. వీళ్లకొకమాటచెప్పి
నిరమిస్తాం. మనమేదాం తొక్కినా యిదివరకున్నదాల్లా తేలిసివుండడం
మంచిది. ఎందుకంటే మనకెప్పుడు అవసరమైతే అందు వాటినిట్టుకో
వచ్చు. వీళ్ళు తగువైన గ్రంథాలు బాగా చదవాలో. సంస్కృతం కూడా
చక్కగా జూచారా వీరు జయించారన్నమాటే. బుద్ధిమంతులు కాబట్టి
వీళ్ళు నామాట తప్పక వింటారని నానమ్మకం. వీళ్లకు కవితాయశస్సు
చేతురుగాక, జయమగుగాక యని దీపిస్తున్నాం.

వారణాసి శ్రీనివాస రావు,

హైద్రాబాద్,

హిందూ హోస్కూలు.

బందరు,
12-7-27.

శ్రీ దత్త వ్రాసె

శ్రీ మత్త్రివి లక్ష్మీ నరసింహదాసు.
నూరపనేని రామ గోపాలరావు.

10-11-12-13-14-15-16-17-18-19-20-21-22-23-24-25-26-27-28-29-30-31-32-33-34-35-36-37-38-39-40-41-42-43-44-45-46-47-48-49-50-51-52-53-54-55-56-57-58-59-60-61-62-63-64-65-66-67-68-69-70-71-72-73-74-75-76-77-78-79-80-81-82-83-84-85-86-87-88-89-90-91-92-93-94-95-96-97-98-99-100-101-102-103-104-105-106-107-108-109-110-111-112-113-114-115-116-117-118-119-120-121-122-123-124-125-126-127-128-129-130-131-132-133-134-135-136-137-138-139-140-141-142-143-144-145-146-147-148-149-150-151-152-153-154-155-156-157-158-159-160-161-162-163-164-165-166-167-168-169-170-171-172-173-174-175-176-177-178-179-180-181-182-183-184-185-186-187-188-189-190-191-192-193-194-195-196-197-198-199-200-201-202-203-204-205-206-207-208-209-210-211-212-213-214-215-216-217-218-219-220-221-222-223-224-225-226-227-228-229-230-231-232-233-234-235-236-237-238-239-240-241-242-243-244-245-246-247-248-249-250-251-252-253-254-255-256-257-258-259-260-261-262-263-264-265-266-267-268-269-270-271-272-273-274-275-276-277-278-279-280-281-282-283-284-285-286-287-288-289-290-291-292-293-294-295-296-297-298-299-300-301-302-303-304-305-306-307-308-309-310-311-312-313-314-315-316-317-318-319-320-321-322-323-324-325-326-327-328-329-330-331-332-333-334-335-336-337-338-339-340-341-342-343-344-345-346-347-348-349-350-351-352-353-354-355-356-357-358-359-360-361-362-363-364-365-366-367-368-369-370-371-372-373-374-375-376-377-378-379-380-381-382-383-384-385-386-387-388-389-390-391-392-393-394-395-396-397-398-399-400-401-402-403-404-405-406-407-408-409-410-411-412-413-414-415-416-417-418-419-420-421-422-423-424-425-426-427-428-429-430-431-432-433-434-435-436-437-438-439-440-441-442-443-444-445-446-447-448-449-450-451-452-453-454-455-456-457-458-459-460-461-462-463-464-465-466-467-468-469-470-471-472-473-474-475-476-477-478-479-480-481-482-483-484-485-486-487-488-489-490-491-492-493-494-495-496-497-498-499-500-501-502-503-504-505-506-507-508-509-510-511-512-513-514-515-516-517-518-519-520-521-522-523-524-525-526-527-528-529-530-531-532-533-534-535-536-537-538-539-540-541-542-543-544-545-546-547-548-549-550-551-552-553-554-555-556-557-558-559-560-561-562-563-564-565-566-567-568-569-570-571-572-573-574-575-576-577-578-579-580-581-582-583-584-585-586-587-588-589-590-591-592-593-594-595-596-597-598-599-600-601-602-603-604-605-606-607-608-609-610-611-612-613-614-615-616-617-618-619-620-621-622-623-624-625-626-627-628-629-630-631-632-633-634-635-636-637-638-639-640-641-642-643-644-645-646-647-648-649-650-651-652-653-654-655-656-657-658-659-660-661-662-663-664-665-666-667-668-669-670-671-672-673-674-675-676-677-678-679-680-681-682-683-684-685-686-687-688-689-690-691-692-693-694-695-696-697-698-699-700-701-702-703-704-705-706-707-708-709-710-711-712-713-714-715-716-717-718-719-720-721-722-723-724-725-726-727-728-729-730-731-732-733-734-735-736-737-738-739-740-741-742-743-744-745-746-747-748-749-750-751-752-753-754-755-756-757-758-759-760-761-762-763-764-765-766-767-768-769-770-771-772-773-774-775-776-777-778-779-780-781-782-783-784-785-786-787-788-789-790-791-792-793-794-795-796-797-798-799-800-801-802-803-804-805-806-807-808-809-810-811-812-813-814-815-816-817-818-819-820-821-822-823-824-825-826-827-828-829-830-831-832-833-834-835-836-837-838-839-840-841-842-843-844-845-846-847-848-849-850-851-852-853-854-855-856-857-858-859-860-861-862-863-864-865-866-867-868-869-870-871-872-873-874-875-876-877-878-879-880-881-882-883-884-885-886-887-888-889-890-891-892-893-894-895-896-897-898-899-900-901-902-903-904-905-906-907-908-909-910-911-912-913-914-915-916-917-918-919-920-921-922-923-924-925-926-927-928-929-930-931-932-933-934-935-936-937-938-939-940-941-942-943-944-945-946-947-948-949-950-951-952-953-954-955-956-957-958-959-960-961-962-963-964-965-966-967-968-969-970-971-972-973-974-975-976-977-978-979-980-981-982-983-984-985-986-987-988-989-990-991-992-993-994-995-996-997-998-999-1000-1001-1002-1003-1004-1005-1006-1007-1008-1009-1010-1011-1012-1013-1014-1015-1016-1017-1018-1019-1020-1021-1022-1023-1024-1025-1026-1027-1028-1029-1030-1031-1032-1033-1034-1035-1036-1037-1038-1039-1040-1041-1042-1043-1044

చివురు పూతలు వలపులు చిందు-వోట
నాత్మ లీరెండు నెఱపు సఖ్యము ఫలించు.

నేను

సృష్టివై చిత్రమెల్ల నాశ్చర్యపథాన
పరువులిడుచుండు నిచ్చలు, కలవదీర
జూచి, చోద్యమ్ము కలుగుచో జొక్కిపోదు,
తప్పపొడకట్టు నెడల సంతాప పడుదు.

కనని దృశ్యములెన్నో, దృక్పథమునందు
సృష్టి యొసరించి, వాని వీక్షించువేళ,
పంచభూతాలతోగల బంధములను,
త్రొంచివై చుక నాయాత్మతిరుగన్వేచ్చు.

*

*

హృదయపథమున చీకటి కుదురుకొనియె,
కానగా రాదు దేవ! మార్గమ్మ దేమొ,
మిఁగునునిచుక్క యొక టేని మెఱువబోదు;
కారు మేఘాలగనమొ, కొక్కారు మెఱుపు.

చించినాడవు హృదసి, యోజింపకుండ
తెరలమాటున నేమి చిత్రించెదోయి?
భగ్నశకలమ్ములందు నాభాగ్యరేఖ
కలదు; నెదకుము; చూచి సంస్కార మిడుము.

చేతమునికోల మురువుగా జేర్చిబట్టి
యడవి దిరుగుచు, లోక కళ్యాణగీ
బాడ, న్రూపుడి గోపికావ్రజము, యోగ
చింతనామృత రసము రుచించుచుంటుల,
హయనొసగుము నావ్యథ లాదిపోవు.

భావ మధురమ్ము, నీదు తత్వమ్ము నాటి
ఆసలెండిన నాహృదయమ్మునందు,
పోయుమా జీవకళల, నాపొంగులాని
పాడుకొందును, సృష్టి విభ్రమ పడమ్ము

శంపాలత

అతివిశాలము గగనశయ్యాతలాన
కంటకిత యామినీ గాఢ గర్భమందు,
బడలికలువాయుకూర్మల బవ్వలించి,
చీకటులవెంచుమేఘుని వాకిళులను
నడల యొయ్యారముల ముద్దు నవ్వెదేల ?

నావిషాద భయద తరంగమ్ము లుబికి
ది క్తటమ్ములఁదాకి ప్రతిధ్వనించు
యామినీదే పైర విహారవేళ;
నీవు మనసార నాకు గన్పింతువేని,
శిథిల హృదయాన యెండిన చివురుపాదు
కొనలుతీరును; నాకంటగురియు వలపు.

నీవు మనసార నాకు గన్పింతువేని
ప్రణయ సుందరి తీరైన వలువ దిద్ది,
భావిశుభదంపుటారతి బట్టినన్న
నోరచూపుల పైగ నుజ్జూలెలూచు.

నీవు మనసారనాకు గన్పింతువేని,
విస్మృతుల నెన్నడో గీటువెట్టిపట్టి
శుభదగీతిక వాయువీచులనుదేలి
యమృతవాహినీలో, శ్రాన్యము ధ్వనించు.

*

*

ఆశ యను జ్యోతివై విషాదాంధతమన
పుటములంజీల్చి నీవు నాముందు నిలువ,
అనుభవించెదు, నీపరిష్వంగ సుఖము;

*

*

మనకు గల్గిన హృదయ సంబాధమేమి?

*

*

చంచలము నీదుదృష్టి ప్రసారరేఖ,
నన్ను పులకలనింపి శూన్యమున నుగియ,
కంట బొడిచిన విశ్వమ్ము కానరాదు;
నీవ! చీకటులన్ ద్విగుశించుచుదియ!

పలపు మురిపెంపు సడకవన్నెలనునేర్చి
నన్ను గికురింపవేని యంధత్వమొసగి,
భగ్నకలమున చీలిన పలక నెక్కి
యీ నిశాంతము నెట్టులో యీదుకొందు

మృతివరింపు

“రెండు శిక్షలు విధియింతు, మృతియొకాక
మానసికమైన వేదనా, వీనిలోన
కోరుకొమ్మెందు” అనియెదే కోరుకొందు
క్షణము తడయుము నేను యోజనమొనర్తు.

దేహమసావస్థ్యమైనదో దేహ! నిన్ను
స్మృతి ముకురమందు నిలిపెద మృతివరింప
మురళి వాయిచువాడ! కాముకుడనెట
మది చలించిన నిన్నునే మఱతునోయి.

ఐహికాసక్తిచిత్తజలశయన్తు
లీదు నాయాత్మ యచట పోయి జరించు?
అమల వేణునినాన గృహంగణముల,
దేహమునువీడి నాయాత్మ పోగగలదు.

శిక్షలందున మృతియో వానిగఱునోయి,
కృష్ణ! నాకర్మ ఫలము లయించుకొరకు.

వియోగిని

[అస్తమించుచున్న సాంధ్యారుణరుచులలో తామర కన్ను మూసినది. తడ బడుచున్న గొంతుకలో ఆవేశగీతాలు పూరించుచూ పద్మినికి ప్రదక్షిణము చేసినది భ్రమరకన్య. ఆప్రకృతియొక్క సౌందర్యోపాసకుని నిశ్చల దృష్టిలో వెలువడినగీతాలు]

ఇచటి సంధ్యల నుపదేశ వృత్తిబూని,
తనదు గంభీర నిశ్శబ్దతా రహస్య
మీ సరస్సుకు దెల్పు ప్రకృతికి, హృదయ
దారణసమస్య, నీ యనుతాపగీతి.

కమ్మదనమ్ము తేనెగొనగా నవనీతపు తమ్మితేకు మొ
త్తమ్ముల మూతలన్, స్మృతిపథమ్మున గ్రమ్మినమత్తుచే, విచా
రమ్ము లెడందగెంటమి, విలాస విశృంఖలుడమ్యోభర్త; దో
షమ్ములు పెంచుపొద్దు లిక సై పవు నీ యనురాగ దీధితుల్.

పొంచియుండెను నీదుచూపులబెనంగి,
సమయ మగునెడ, సృష్టి సౌష్ఠవ మగాధ
గర్భకూపముచను నింపు కఠినతిమిర
మందునటియించి, గాలి యం దణగిపోవు
ధూమరేఖనువోలె, నీ దుఃఖగీతి.

గాలికెరటాల తాకున గరగి మాయ
పై కతాధ్వము వోలె, నిశ్చలపుకూర
కర్తపథమును మూయు చీకటులరంగు,
కంట సూదులుగుమ్మిన గతులునీకు,
భాసియెల్లను దుఃఖ ప్రపంచమయము.

పాలవంటి వయస్సు, నిష్ఫలసమాధి
శల్యశేషము గనునొ, ఆశాప్రబోధ
భావనార్ద్రతయింక, నీ భగ్నహృదయ
శకలమేమానొ? కాలకష్టముల జివికి.

గౌతమి

కలతయెటుగని స్పృధ్ధ రక్తమ్మువోలె
పారుచున్నది, గౌతమివాహిని యిది!
ముడుతవోయిన, యీక్మశీ భూతవిమల
నీలముఖము, సుఖస్వస్న నిద్రలెల్ల
కతలుపాడెడు కూన రాగాలు తీసి !
శీకరపుకంటి బిందువుల్ జిమ్ముకొనుచు,
నెగసినడియెడు తరగల నేలుచడిస,
శాంతి యూర్చు కనోష్ణ నిశ్వాస మొకటి.

*

*

అమ్మ, గౌతమి! నీదుపూజ్యంపుగమన
మీహృదయ ముఖ ఘనం పూరించుకొనుము,
నేడునీముందు కష్టాలునింపుకొనిన
బరువు బలిమిచి, హృదయమ్ము విరిగి పడును.

*

*

ప్రాణ మధురము కృష్ణాప్రవాహమందు,
విడిచినాడచుతొలిసారి వేడి సెగల
పొగలుదేరెడు నామనోంబువుల నెల్ల.

నేను విలయమువలె భగూన్వితములైన,
 నా విషాద పరిభ్రమణంపులే
 చిక్కు చీకట్లవెలుపున చివుకుమనెను,
 గాఢ హృదయము నెల్లనుకలుపుకొందు
 నమ్మ, గౌతమి! నీపవిత్రాంబువులను.

తరగ.

నావలెగె నీ యదృష్టరేఖావిభవము
 కాలపునీరేకు మూతల గప్పునడయె.

ఎన్నడో మోహనాంకురము లెత్తిన జీవసమాధురీరుచుల్
 సన్నవడెన్ వికస్వర విలాసము పొంగెను, నూత్న యావనా
 భృన్నత భావపునీ చివురుపూతలకై, తడియారినట్టి యీ
 కన్నులువిప్పి, భావిఫలకాంక్షలు పెంచెద, నింగిజూచుచున్.

నేను.

తిరుగుడువ వను కాలపు పరువులందు
 నిశియె, పవలుకు పరిణామనియమమేని?
 పలుకు వినరాని వేగా పరువులిడెను
 నీకు నిలకడ యెటులబ్బె?

తరగ

ఇట్టి యవిలంఘ్య కార్యప్రవృత్తి దాల్చి
విధులు మంచియో, చెడో, ప్రసవించు చుండు;

*

*

నిశకు, పవలును పరిణామ నియమ మగును.

*

*

దగ్గరిలుచుండె భాద్రపదంపుగమవు.
నాడునురుగుల మురువున నవ్వుకొనుచు,
పొంగి యాసందకల్లోలములను పొరలి,
సుడులువెట్టెడు భావాలు వెడలగ్రక్కి,
శ్రావ్య కంఠాన నాసముత్సాహగీతి,
నీదరికి నాదరికిని విన్పించువేళ,
నన్నుజూచును లోకంబు; నిన్నుజూచు.

నవోదయము

వలపు వెలిమిబుబ్బకన్నె కౌగిలులమధ్య
నిర్మలాకాశవీధి వన్నెలు రచించు
ప్రణయ సాగరోదూభత నైర్మల్యరేఖ
వొడిచెతొలిదిక్కుమొగము సొంపులనుగురియ

అమృత కిరణాల నన్యమోహంబురాసి
వీచికాకృతగాఢవాపీచయాన
ప్రకృతి మునుగగ యెలుగెత్తి భానగీతి
పాడుదును! నీగృహప్రాంగణముల

పులుగునై గాలిపటమునై పోయి పోయి
నీలమేఘంపు తరగల తేలియాడి
శూన్యతలమున నై కృమై సురిగిపోయి
కలసిపోవుదు నీ నిరాకారమందు.

*

*

నేను నిదురింపలేను వెన్నెలలోన
 నివ్వగాఁజ్వులవిసరెను నిండుప్రొద్దు
 వేసవిని నాయెడంద తపించిపోవు
 సంధతమసమ్మునందు నాయందు నేనె
 విశ్వసింపక జడిసి కంపితుడనగుదు.

ఈ నిసర్గ శృంగార షూక్తించి నాదు
 హృదయ మానందవనధి నీదదు; శ్రమించు.

తీయదనమీను చెఱకు పానీయములను
 ఒఱవలొకొండవాగుల చలువనీట
 అఘలుచేకూర్చు పూదేనియలనుగాని
 నాకుగాదు నై దాఘ తృష్ణాపనయము
 హాయి యనిపించు కృతక రసాయనములు.

విశ్వరమణీ బహుకృత వివిధరుచ్య
 ఫలము లాకటిమంట నార్పంగలేవు.

పాలుగారెడి లేత ధాన్యాలుగాని
 కసటువోవని పసరుల కాయలేని
 కావు భోజ్యాలు వట్టి పాకములుగాక.

“భావసుమము వాసితచు యశావనమునంచు
 నీమధుర సృష్టియెడఁగ సంత్పత్తిగనక
 నై హిక సుఖోపలబ్ధి కాయాసపడుచు
 మరలపొందగరాని జన్మము వ్యయింతె ?
 “ఓయి రసికుడ”రమ్ము రావోయినాదు
 వలపు కౌగిటలో జత గలుపుకొనుము
 మన మనోగతగూఢ మర్కములు వినిచి
 తీయదేనియసోన నదింపవచ్చు
 నను విలోకింపు”మని పిల్చినను విచక
 ప్రకృతి సర్వస్వమునకు శాత్రువుడనైతి.

*

*

నీదు మృదులంపు యశావన నిర్మలాంబు
పులను నేడూకు నెడల సమ్మోదమంది
అలల చేతులనిటునటు కలియవెదకు
దేల! మునిగితి నీలోన నే లతాంగి.

తదియ చంద్రుడు

నాకు మూడవనాటనే నాగమింప
వలయు వలయంపు కొనలు రేకలనుగీర్చు
నేను వై శాల్యములను గుణించుచుండి
అట్టై కన్నాతు నాదు కార్యక్రమాన
నేనునాయంత నన్ను పూర్ణింపసలుపు
యత్నసాఫల్యములను నూహాస్రపంచ
మందు నిర్మించి యానంద మందుచుండ
కన్ను మ్రొవించిపోవు నా గమ్యరేఖ.

లక్ష్మ్యమెఱుగకయే కాగలాకు తనదు
జతకునై వేదియుండు నున్నతపదమ్ము
లనెడు వమ్మికతోడ తానై యతించి
ఫలము గనునట్లు, నలయ రేఖలనునింపి
పూర్ణిమారాత్రియందు సొంపులను గురియు
నాసాగసుజూడ నాకె యానంద మొదవు.

నా జన్మలు

ఈ దురూహ్యపు జన్మవాహినులకెల్ల
సంగమంబై న మానవ జన్మనుంది,
నీదుకన్నులముందు నేనిలచినాను.

అనని నాలుగుమొగముల నధిగమించి
కరుణ రూపించినటుల సాక్షాత్కరించు,
నీప్రణవ రూపతేజంబు, నీమనంబు,
పుట్టుపుట్టువునను లెక్క పెట్టుచుందు.

“నీదుకరుణా నిరీక్షణాన్విత మహాచ్ఛ
నూతనానంద జీవితోపేతు డితడు”
మనకుగల యాత్మసాహస్యమును గ్రహించి
శిల్పినై పుట్టి నేను సృష్టింతునిన్ను.

అమల సంధ్యల నీవు నీయంత, నాదు
వీనుగవనిల్చి యవ్యక్త వేణుగాన
మును బొనర్చెడు స్థితిలయమ్ములనుగూర్చి,
జలిబి మురిపెంపు పలుకురాచిలుక వోలె
మాటుపాడెద నిన్ను పల్మారునేను.

జీవమిడితివి— నీకు సంజీవిపోసి

ప్రాణదానమ్ము నిడి శిలాప్రతిమ్మవైన
నీదురుచులను కవిగ జన్మించివ్రాసి,
విశ్వముఖమున కేను విన్పించుచుండు.

కామనయులేని నాదు నిష్కల్మషంపు
తరుణ హృదయాన, నీదుముద్రను ధరించి,
కన్నులరమోడ్చి, మాన యోగమునుదాల్చి
నీయనంతరూపము, తలపోయువేళ,
నేను నీ వను భేదమ్ము కానరాదు.

ఉపదేశము

నిరతము నీలవర్ణు “నవనీత సమంబగు హృత్సుమంబు, దా
జొరబడి దొంగి లించె”నని సోలిమొగంబటు ద్రిప్పిబేలవై
పలుమరు తర్జనంబు సలుపన్ సలమేమియులేదు? నీహృదం
తరమృదులార్ద్ర భావరసతర్పిత నిర్మల ప్రేమచంద్రునిన్
తరచుగ గ్రమ్మునీరదము తానగు; చంద్రుడు ప్రేమరాసికిన్.

రాధ! శ్రీకృష్ణునిలిచి యారామములను
రేవెలుంగులలో విహరింప బొమ్ము!
రవులు భావాలు వలపు వారాసిముంచి
యీదు లాచుము స్వేచ్ఛ శ్రీకృష్ణుగూడి

ఆంధ్రుడా !

○

[ప్రాచీన ఆంధ్రదేశము.]

ఆంధ్రజననీ కఠలంబిత హార్యోచులు ప్రిదిలెనిచ్చట
యిటపురాతన నృపయశస్సులు నురుగుగట్టినవి;

పామవడు ఖల్లాల పుట్టువు
పాడు కొనుచును తూర్పుకనుమలు
మోమ చిగురుచు పచ్చదనమున
గగురు పొడిచినవి;

రాతిరింబవల్కల రీతిని
గౌతమీ కృష్ణాస్రవంతులు
ప్రాతశాసన సత్యచరితము
కలువరించెడిని;

చలములేని స్వతంత్ర దీక్షను
నిలిచి యననుల ప్రతిఘటించిన
తెలుగు నాదము లోరుగల్గున
నిలచి పోయినవి;

బాలచంద్రుని స్వచ్ఛపౌరుష
నాశరుధిరములందు, ఆంధ్రుల
శీలమును గుంటూరు నాడులు
ముంచి యెత్తినవి;

వసుమతికి బొలిమేర చూపున
విశదమా, కళ్యాణ చిహ్నపు
పసుపుజెండా లెగురవై చెను
విజయనగరమ్ము;

ఉరులగొని వెన్నంటు తురకల
గురుల జిక్కెడు ఆంధ్రసభ్యత
గరువముసలా నిలుపు కొనియెను
తిమ్మరుసుమంత్రి;

హైందవుల కాదర్శరూపము
ఆంధ్ర జనవ్యక్తి స్వరూపము
కనులుమోడిచి పలువరింపుచు
కలలుగనరా! ఆంధ్రుడా!

కవులు

తనవిలాసము, తనయుదారత, తానెయెరుంగని ప్రకృతికొంగున
ప్రణయ మర్థము భావకవులై, ముడులువేశారు;

చిలుపల్లె నవమధువులూరెడు
పలుకు తేటలచిక్కదనముల
నొలుకు నుడికారంపు సొగసుల
పదము పాడారు;

వాడవాడబ్బ పొద్దు పొసుపుల
పోడిమిని ననకమ్మ చేపచు
నాడి, ననలకు శాంతిగీతము
లాలపించారు;

ఆ మహాకవిబ్రహ్మ స్వప్నులు,
మృతి యెరుంగని వాడికీర్తులు
ఆంధ్రపదముల తీసి వేసెను
చిలికి పాడర, ఆంధ్రుడా!

చిత్రకళ

చిత్రకళలో సృష్టిరూపము, చిదిపి దీపము పెట్టినారని
భావజగతిని ప్రాథకస్యలు పలుకు కొన్నారు;

కమ్మదనముల చిత్రరచనా
ధ్వమ్ములందున, సాగసు దనములు
గుమ్మరించెడు జీవ కళలను
పొందుపరచారు;

జలము నింగియు స్వర్ణరాజ్యము
కలియదిరిగెనుచిత్రకారుల
లలిత హృదయపుటూహలెల్లను
రూపమెత్తినవి;

కాలమెరుగొక కళల విభవము
భ్రమలు గొలిపెడు వారినేర్పులు,
ఆంధ్ర పదముల తీపితేనెలు
చిలికిపాడర, ఆంధ్రుడా!

మతము

వర్ణనిర్ణయ ప్రథితధర్మపు వన్నెలొలికెను వేద ఋతువులు
యుగయుగాంతర మతవికాసము మలపుకొన్నారు;

యాగికప్రతిభా మహోత్తమ
రాగమూర్తులు, రాజఋషి
భాగమున నానంద హాపము
ప్రణవ మన్నారు;

పతిత సాంఘిక దుర్వ్యవస్థల
గతులకిట నాధ్యాత్మ భావన
శ్రుతులు నింపిరి దివ్యపురుషులు
ముక్తి మార్గముల;

నాటిపూజ్య పవిత్రదినములు
ఆత్మ నైక్యము గన్నహృదయము
ఆంధ్రపదముల తీపితేనెలు
చిలికి పాడర; ఆంధ్రుడా!

వీరులు

హృదయ గర్వమునె త్తిచిమ్మెడుస్మృతిజననీ మధురదృష్టిని
వీరపురుషుల విజయ ఖడ్గము మెరసిపోయింది;

పచ్చినెత్తురు పిల్లకాల్యల
వెచ్చదనమున, కా తరులు తమ
మచ్చకరుగగ శౌర్య రక్తము
కాచుకున్నారు;

ఎఱుపుపండిన యుద్ధవాటిక
నొరసికొనియెడు నెలుగుచాలున
వెఱుపుగొలిపెడు యుద్ధ ధర్మము
మొలక వేశారు;

పొంగు లెగసెడు వీరకృత్యము
పులకరించెమవారి కుశలత
ఆంధ్ర పదముల తీపి తేనెలు
చిలికి పాడర, ఆంధ్రుడా!

తిరుగుచున్నది కాలచక్రము
కలుగనున్నది రాజయోగము

ఈవిలంబన మేటికోయీ!

యోజనల కాలమ్ముపుచ్చుట
వ్యర్థమోయీ ! వ్యర్థమోయీ !
వ్యర్థమోయీ ! ఆంధ్రుడా.

దృఢమనస్కుడవై యతించిన
సజలి పోగా దాస్యబంధము ?

రవులు కొనిన దహించుపూర్వుల
పావనములౌ బ్రహ్మ శక్తులు
చేవదరుగని నీయెడందను
జ్ఞేరమయి నాయి.

ఆంధ్రబీజము ఆంధ్రతేజము
ఆంధ్ర జనవృక్షి స్వరూపము
నేను నేనను మారుమోతలు
నించు నీమదిని.

చుట్టు మూగుచు శాత్రువులునిను
బట్టుటకు నాగస్వరముల
కట్టు గట్టుచు పాడుదురునిను
నిదుర బుచ్చుంగా.

కుబుసమును పీడుదువు లేరా !
కోడెత్రాచై విసముగ్రక్మీన
నీయపూర్వ స్వతంత్రతేజము
నిలచి దిక్కులనిండులేరా!

ఈ విలంబన మేటి కోయీ,
యోజనల కాముపుచ్చుట
వ్యర్థమోయీ వ్యర్థమోయీ
వ్యర్థమోయీ ఆంధ్రుడా !

పరిణామము

అర కనులతోడ, ప్రకృతి మోహనవిలాస
నవ్యకాదంబినీస్నిగ్ధ దివ్యరూప
మునకు యోజించి సరళార్థములను గూర్చు
బాల్యహృదయాన నూత్న యావనము విరిసి
ప్రణయ వాహినీ డిండీర పటిమమెఱయు.

తెలియని తనాన తేతవెన్నెలల మబ్బు
చీకటుల నీడలందున పోకవోలె
బండి ప్రియకై దిక్కులు పారజూచు
భావముగ్ధ స్వరూపిణి ప్రకృతికెల్ల
వలపుముద్దుల నిడును వెన్నెలలనవ్వు.

మనకు నవ్యక్తముగనె కామాదిశత్రు
వర్గమేలకొ మిత్రతా భావములుకు
సరళ హాసమ్ములోన విషంబు దాచి
కేలుగీలింపుచో పులకించి పోయి
వారి “మారణ యుద్ధుల”లోబడి పెనంగు
హృదయమున నిరాశావర్త మెగయువేళ
కమ్మ విజ్ఞాన గగనభాగమునదోచు
శిశిర శీకర నీరద శీతలంపు
గాలిపొరలకు భావాలు కౌగిలిడును.

పగటిపూటల నాకటి బాధకొఱకు
హృదినియెడబాటుకాక జీర్ణించితిరుగు
పులుగుజంటలు మంచు వెన్నెలలలోన
గాఢ తమకాన మొగము మొగముచేర్చి
పరవశాలింగనమ్మున బడయునిద్ర.

మనకు తెలియక యీ సృష్టిమార్గమెల్ల
యెన్నినాళ్ళుగ తనకు తా నీ యనంత
సౌఖ్య పరిణామ జీవితాశ్వాసములను
నిశ్చలనందమున ప్రయాణించుకొనెనా?
ఈ ప్రణయ ధారుణీచక్రము యీ విలాస
ప్రకృతి సర్వము శారదా స్వచ్ఛకౌము
దీనభంబు కవాటముల్ తెరచుకొనియె
ద్వారపథమున కిటు యిరునై పులందు
పరిమళోద్యాసవనములు భాస్కరాశ్మ
సౌధములును విద్యుద్యుతి చలువరాల
తిన్నెలాశాసము జ్వలదీప్తి మెరియు.

మనహృదయ గర్భ కూపములను గదల్చి
కువల గూసందసీమల కొలత వేయు
ఆర్ద్రప్రణయమ్మునకు నిది ఆదికాన్క
అబల! అవి మనస్వేచ్ఛా విహరవనులు-

మృగశిర

రోహిణీదేవి కీగంటి రూక్షవీక్ష
ణముల కోర్వక తనదు ప్రాణము లవిసి
దహన మొనరించు పృథ్వీమార్తాండు డనుచు
పొరలు వీడనినును మబ్బుతెరల నడుమ
మృగశిరాకన్య ప్రిణునెదురేగి తెచ్చి
స్వీయప్రణయము మధియించి వెన్నబెట్టి
ఇరుకు కౌగిల్ల నదిమిన కరగిపోయి
మృద్ధుసోనల దోగుచు మురియునినుడు.

మృగశిరాఃగన పోకడల్ జగతి వినగ
కేకి పురవిచ్చి డెలుపు సంగీత రవళి.

గాన మాధురి

నరసింహదాసు.

అంపమై నన్ను విధి కోయ రాలుచుండు
హృదయపురి బొడి పుటమువెట్టెదను కృష్ణ!

నా హృదయ రాజ్యమందున జ్ఞానకళిక
వెలుగులేసిన నారాణి వీనుగవకు.

నాడు—నేడు

కలదు మదీయ జీవిత ముఖిమ్మున నొక్కొకనాడు మేనికిన్
పులకలు పుట్ట మోదమున ముప్పిరి పోవుచు గొంతునెత్తి ది
క్కులనిజగీతి కామధువు కోయిలనై వెలయించునాడు నే
డు, లయముసెందె మాధురి నుడువ్ విసరరురుద్ధ కంతుడన్.

ప్రేమన గ్రంథాలయం
శ్రీ. ప్రేమం

జీవ మీశునిగూడి వసిచురీతి
సఖియ! సడయాడి బోనేశ్వరుని
ధవుని విడనాడిపోన చూడవునా హో
నీరజంబున నిర్మిగము యమో

భృమ

నాడు పూర్ణిమ. చూమినీనాధుడపుడు
చెలులతోగూడి సంతోషజలధిహుగు.

జగము నీరవలక్ష్మీదౌ వగలుచూచి
ముగ్ధమైపోయె నొంటిమై మురియుచుండు.

తలపు లేమేమొ నడినడి మొలసి లెవ
గదలి నిలిచితి కొక గవాక్షమ్మచే.

‘నిర్మలంబైన ప్రేమచే నిండియున్న
కలికి వాల్చూపు మదిని ప్రాంజలిఘటించి
తనకు పాథేయచూసని తలచి, యింద్ర
సూను డెక్కుడు కోర్కెమై చూరగొనియె’
ననెడు గీతిక మెల్లన నాల్పించు
కంతసుస్వర మధురమ గరిచుగ్రోలి
మున్ను తావిన్న గళరవంబును దలంచి

తలు పొకించుకద్రోసి చూపులను బరపి
 దీర్ఘ నిశ్వాస ఘామసందీప్తిచేత
 కనులబొడమిన బాస్కాంబుకణమువలన
 చేత శిరముంచి చింతించుగొజూచి
 చిత్త విశ్రాంతితేమికి చింతగలిగె.

హృదయమందును నిలిచిన సుడితి సొగసు
 ఫాల భాగంపు టద్దాన ప్రతి ఫలించె
 ప్రతిఫలించినచూపు నాప్రతిమవోలె
 కానుసంచినకతము ప్రకారమేమొ!

రూపురేఖలు వయసాను చూపుకోపు
 నడలు జడయందమును జూడనన్నుబోలు
 తానె నేనాదునో లేక నేనె తానా
 యెఱుగజాలక తన్నూ దరియు సరికి
 కరముచేగొని ముద్దాడి కరుణనింపు
 దృష్టిమాలలచే బహు కృతి యొనర్చె.
 కారణంబేమొ? యెఱుగ మాకన్నగవల
 నీగునిండెను ప్రవహించె నిర్మలాంబు
 కణము లల్లనజారి సాగరిమవోలె
 తెప్పపై మేము కూర్చుండి తేలుచుండ.

చ్రమ కాలానిలంబులు బ్రబలె, దిశల
గడ్డలు... ముడు జీమూత గణమువలన
కన్నగం: మి నెడద వ్రక్కలుగ బగిలె
తెప్ప... నెను.నర్వేశ! దిక్కునీవ!

మనసు వెలుపంగలేని మర్తబదేమొ!
కొప్పు... గజూడమి కర్తమొక్కొ!

పోడికూడి... చిసనయ్యె, గుములుగూడి
పక్షులెల్లను కలకల పలుకఁ జొచ్చె
కుక్క... ములొబడి కునుకుచుండ
మెలమి... నామది కలతకిక్క.

*

*

ఈ వియోగంపుదవలనా ఏడ్చు కంటి
నీరె ఆజ్యమైయన ద్విగుణించుచుండె.
మెదడులోపల నెత్తురు కదలి కదలి
ఉడుకుచున్నది పొగలయి ఉబుకుకొరకు.

అదిగో! ఆవిరి బలమున కాగలేక
వ్రక్కలై నగనామది, నరదలట్టు,
దొరలుచున్నవి రక్తబిందువులు, పొగలు;
అనుభవింపుడు మీ చేతి కందిండ్లి.

*

*

*

*

లలిత సుకుమార రక్తనాళములలోన
 నీవు ప్రవహించినపుడు పన్నీరువలచె,
 నాశరీగమ్ము, నాయీత్మ, నాయెడంద,
 నావచస్సులు, నాచూపు, నాకు నేను.
 క్షీర నీరములను విడిసేయు నెట్లు
 హాసి; అటు విధి సేసిన యట్టిభేద
 తానిరూఢికి తల యొగ్గినాను; మేని
 చందనపు పూతరాలుచో చందనపు
 గుర్తులుండును; తొలితావి కురియదచట.
 నేను నీలోన బింబించినాను మున్ను
 నన్ను ప్రతిఫలింపపు నేను; కన్నులలర
 చూచుకోనీవు, అద్దమ్ము చోద్యముగను
 విధియొకండటై వెనుకద్రిప్పిన విధాన.
 రూపుకంటెను నాప్రతిరూపెవలతు
 సుంతదయసూపకుండ వచింతునటవె?
 పరుష హృదయుండనేను. ఈ బాధలెల్ల
 ననుభవించెద కర్మహవ్యమ్ములనుచు.

*

*

*

చిత్రకారుడనుగాను

భావవారాసితోగల ప్రబలనశాక్తి
కముల గూర్చి పూదండ గట్టినాడ,
సౌఖ్యవార్షిధియలలలో సాగిపోవు
కొమ్మ! నిలుననదేమి? వాకొందు సుంత.

జారుకొప్పన సుమముల సర్దుకొంచు,
ముద్దుమొగమున తిలకంబు దిద్దుకొనుచు,
చికిలికన్నుల చిరునవ్వు చిచ్చులెత్త
దృక్పథమున నిలుతునోయా! సతంబు.

మనకుగల్గిన ప్రణయసంబంధ మనగ
హేయభోగానుభవముగా నెంచనేల ?
ననుచు చెవినూది తుచ్చదేహముత్సరించి
యాత్మలై కృష్ణు జేసి నెన్నాడనలతొ?

తీర్చి దిద్దిన నాదు నదృష్టశేఖ
తుడిచి నై చెదనీదు నై దుష్యమేమి ?
అల్లిబిల్లిగమల్లియ లల్లుకొనిన
పొదను దూతురు పూవులు పూయుకొరకు

ఎవరునీవని నన్నేల గవయుదంచు
సెలవివారంగనవ్వి ప్రిశ్నించువేళ,
పలుకు పలికిన నమృతంబు చిలుకకుండ
క్రేవగన్నుల సారించి గీటుబుత్తు.

సంజవేళల నీవునా సరసనుండ
చేయుచేతల ప్రతిమనై చింతసేతు;
నేను నేనోయి నేనని, నీవుపలుక

క నైరచిచూతు నిజము తర్కంబుసేయ.

నేననురాగినై మనసునిచ్చుట నీపయి నిల్పియుంటచే
గానగ వత్తునెల్లపుడు కన్నులు గట్టినయట్టులంతతో
బోనియకుండ నాస బువుబోణిత్వదీయ మనోజ్ఞరూపమున్
మానసమాందు నిల్పితిని మాయదు చిత్తవేమిచిత్రమో॥

నీనురూపంబు వేర్వేరు ననుసములను
నిలువ కూర్చుండ పాదాన నేలవ్రాయ
వివిధగతులను చిత్రించి వివిధతతుల
రుచుల దనియింప చిత్రకారుడనుగాను;
చిరతరముగ బెరిగిన స్నేహాలతిక
లలమునొనియెను నన్ను ప్రాణాశవీడి
పొదను జిక్కియు గూయు కపోతమట్లు
నిలిచి నీర్థింతు నీపై ని నిండుప్రేమ

స్మృతి

మించుతీవలు సభమున మెరసి కనులు
చిల్లులడజేయ నేను నీస్మృతి వెలుగున
లేగదూడలు తోకలతేవనెత్తి
గంతులిడుఁట్టులాడి సుఖమ్ముగందు.

కేకినై నేను పురివిచ్చి గీతికలను
పాడుకొందును నీదు దుర్భర వియోగ
జలన మెపుడేని గ్రమ్మ విపాదరవము
దిశలు ధ్వంసమీని నన్ను బధిరు నొనర్చు.
సూర్యచంద్రులు నీశయి చూచునపుడు
హృదయ నీరథి దుఃఖ నీరేజ పుటము
విచ్చియుండును చెలియ జీవితదినమ్ము
గడచు గాపుర యిట్లులే గడచుగాత.

తోట మా లి

వత్సరముగ బెరిగిన వలపుతీవ
పూచివాసిండు; నాకు సమ్మోదమొదవు
సనెడు నాసల బెంచితి—సనునె ద్రుంచ!
అన్న! కృష్ణయ్య! చే యెటు లాడెనోయి!

కనుక మూసినతోడనే కలలగూడ
నన్నెపూవును దాల్చి నాచిన్నితీవ
మీండు ప్రత్యక్షమౌను నాప్యూవశత
కలలనై చను జూచు భాగ్యముగగిరి.

నేనుబల్లన విచ్చిస నేతపూవు
పుష్పమలలోని కమ్మతావులు తనుంత
మనల నాఘాణాపథమున “మగదభాగ్య!
సౌభ్యమందగదో! నిముసమ్మటంచు

తీవ, సనుజూడ మొలిచిన భావసమితి
పామునోలిక సటియింప భయముజెంది
కాయమెల్లెడ చెమ్మట గ్రమ్మెననగ

చివురుటాకులపై మంచు చినుకు లమర;

*

*

చినుకు లల్లన వర్షించి కనులమోడ్చి
ధైర్యమూనుము నన్నింక తలపకనియె.

*

*

తీవపూవుల జూచితి, తీయనై న
దర్శనామృత పాసతస్మయత దవిలి,
మృతసుపుత్రుని చూడగని హృదయమలరి
సంతసాంబుధి నీదు సంసారి నై తి.

వికృమందగ తాను దృశ్యముతోడ
భావసంద్రాన పెద్ద తుపానువట్టె
దుఃఖశరమున హృదయమ్ము తూగులాడ
లీలగాదోచె శ్రీకృష్ణు లీలలెల్ల.

ప్రేక్షకున గ్రంథాలయము,
శ్రీరంగం.

తో య ద ము

హృదయసుక్షేత్రే తేవమాతృకను దమపు
ప్రణయరసమును గురియు సర్వములులేవు
తొలకరించుట దెప్పుచో! తోయదములు
దిశల దిగమింగి ముసురుల దించుచువుచో!

మొలకలెత్తిన యీ బీజములు తమంత
పెరిగి ఫలియింపలేవు లెన్నీ! యొకింత
చలము విడనాడుమమ్మ! సర్వములనిమ్మ!
తోయదాంగన! గికురింప దొసగు, దొసగు.

స్మృతి వెలుంగుల వెదజల్లు మించుతీవ!
చంచలత్వము మాని నశించి పొమ్మ!
లోక సంతోషదాయి! కల్లోలపడుదు
చీకటులనించి నన్ను నశింపనిమ్ము.

నీలమేఘమ! చల్లని నీరు గురిసి
నిండు ప్రేమంబు దొలుకాడ నీవు నేను
కరము కరమున గీలించి కౌగలించి
హాయి నీదుదమమ్మ! ప్రత్యహము కృష్ణు
నమలభావ కవోష్ఠ రక్తాంబువులను.

*

*

తరలి రానెంతునోయి ! కై దండనిమ్ము.

పాంధుడా!

సంజకెంజాయ రుచులు ప్రశాంతముగను
బటపి కనువిందుగూర్చు భాస్వరుడు తృటిని
మునిగిపోవును పశ్చిమాంబుధిని; అటులే
బాల్యకాలమ్ము తృటితోన పరుగులిడును.

జవ్వనతమస్సు నభయము సాంతముగను
మింగివేయగ, లోలోన మిన్నమునుచు
మెఱయు చుక్కలు కొక్కారు మెఱుపుగములు
భావితార్థము సూచించు కోవలము.

తమిర బంధురమైన రాత్రినిచరించు
పాంధు డెటుజేరు కోరిన పట్టణమ్ము?
గుడ్డి వెలుగేని, మెఱుపులగుములుగాని
త్రోవ నస్పృహముగ జూపి దొసగొనర్చు.

దారి తెలియదుతండి! ఈతనికిసుంత
“సాయ మొనరింపరమ్ము కృష్ణా” అటంచు
అడలుచున్నాడు కుత్తుక విడలునట్లు;
రాత్రి సమయింపరాదో, పరాత్పరుండ.

సురుచిరమైన కాంతుల బఱపి దిశల
వెలుగు లీనుచు పాభాతవేళదిరుగు
బాల భాస్కరు తోవజూపంగ బనుప,
తప్పకానోపు నుపకృతి తలచుటేని.

పాంధుడా! కోర్కెతీవల పాదు ద్రవి
షెంచనేటికి విధులు తప్పింపరావు;
పెనగులాడిన ప్రతికూల విధుల తోడ
ఫలిత మేముంచునోయి! నిష్ఫలముగాక.

ఉదయ భాస్కరు కిరణ తోయదముకురియు
సోనలంద్రావు భాగ్య ఖసుమముకొఱకు
చాతకము కోరునటుల, నసాధ్యమైన
ఆసలగు తావునిడకయ్య మోసులెత్త.

ఈస్పితము

నేను వసియించుచున్న జగానలేఘ
భక్ష్య పానీయములు కుడువంగ ద్రావ
వాయు భక్షణజేసి జీవనము నడువ
దృఢ మనస్కుడనై న ప్రాప్తింప దదియు.
పాల సంద్రాన ప్రతంఘ షోలనెక్కి
యూర్తి మాలిక లుయ్యల లూపుచుండ
దరియుమా నన్ను నిన్ను ముద్దాడుదోయి,
కృష్ణ! దయనిమ్ము తుత్తువారిండు ముద్దు.
మురళి నూదుచు శ్రీకృష్ణ! ముద్దులొలుక
ఆలపింపుము సృష్టి రహస్యగీతి
త్వన్మనోహరగాన ప్రవాహలహరి
తానమాడుదు, ద్రావుదు తనివిదీర.

చెంత గూర్చుండి వీవనచేతబూని
చిత్త చాంచల్యహేతి సంభిన్నమైన
జ్ఞానదేవత నిద్ర మేల్కొంచుకొరకు
విశ్రుమా, కృష్ణ! మధుర జీవితసుబ్ధి.

కురూపి

కృష్ణసర్పమ్ము, విధిముట్ట మృతినెదప్పి
మాంత్రీకుడనౌట నొక్కొంత మాఁగొతి
సర్పరాజమా! సత్కుల జాతనైఁ
గులము పేరొంద విసము గైకొంగఁ జేయు.

*

అంధుడు

నీవు చనినది మొదలు పూర్ణము నీనీతి
గడచెనో యేమొ; కాలచక్రమ్ము లిది
నిలయమైనట్టి యమవసి నిలచెనొక్కొ
తేలియజాలను, కన్నులు తేలియుండు.

*

యోగి

ప్రణయవల్లీక రాల్చు పర్ణము దినుచు
పూపప్రాయాన యోగినై పూజచేసి
సనిత! నెలకొల్పికొంచు హృత్పద్మమందు,
ప్రణయ మెఱిగిన పరము సత్స్వరము దెలియు.

గుప్తధనము

ఇవియె గుప్త ధనమ్ములు, స్మృతిజలాన
తడిసి విడిచి విడిచి బాణ సతతులవోలె;
గుచ్చుకొన్నవి మొనలు హృత్కుహరమందు
పెరకి వేయను నాప్రాణభీతి వలన.

ఇవియె గుప్త ధనమ్ములు, చవుల దనుపు
కైత నూతులు ద్రవ్వగా గలుగు జలలు;
చిత్త చాంచల్య మొదలి మూర్ఖిల్లునన్ను
తడిపి రక్షించునవియ, భస్మమ్ముసేతు.

ఇవియె గుప్త ధనమ్ములు, భవము బూది,
స్వర్ణమరిపించి చేయినిచాప నిష్క
మై, మరుక్షణమ్ము మాయమై, జనాని
దనిసి బాధించు విధుల తత్వమ్ము లివియ.

* * *

హాయి నొంటిగ నొక్క సాయంతనమున
 ప్రకృతి సుందరి కౌగింట బవ్వలించి,
 పాడజొచ్చితి జగతివహ్వ యనంగ
 తీవ్ర స్వరమున ప్రణయ గీతీరవమ్ము.
 నిముస మాత్రము నేనుపన్నీటి లోని
 సొగసు తావుల హరియించి సొంపు గురియు
 రాగ రసమున దేల్చి లాలనము సేయ
 నై హి కమ్మును విడిచి నిత్యమ్ములెన
 పర సుఖమ్మును డోలల కటవుదీర
 నూగు లాడెను చిత్తమ్ము.....

ఊణికమైట్ట నాదు సౌఖ్యంపు కలము
 ముంచి వైచను హతవిధి! తుగ్గించివై చె
 నాసతీనలు. పెనగొన్న అనటితొడ;
 విధి వశమ్ములుముండు నీ విశ్వమెల్ల.
 హృదయ మంతయు కన్నీట నేడ్చివైచి
 పొంగి పొరెను భావనాంబువులలోన
 సుస్సు దివ్యగెడువేళ నా శ్రోత్రములను
 విసువుచేసుండ పాడుచు విరహగీత
 విషము నింపెదవేల? వివింపలేను.

*

*

మూకపీణారవమ్ములు ముద్దు లొలుక
 చెవుల ధ్వనియించునట్లు విన్నెదవదేల?
 ప్రణయ సూత్రమ్ము జగతిని పాడరాదో?
 మృదుల మకరంద రసము సేవింపరాదో?
 విష్ణు పాదాబ్జములజెంత పీవసలను
 మలయపవనుని రావించి నిలుపరాదో?

*

*

ఏమి వ్యాపారమిద్ది? నీనెవరివోయి!
 నిండు హృదయమ్ము కురియు కన్నీటిబొట్ల
 నద్దుచుందువు నీవు నన్నాదరించి.

మోక్షం నోయితి నేను రాబొమ్మనెతి
 నన్ను సేవించుచుండి పుణ్యముకొరకు
 జీవకళికల నాలోనచిమ్మె దేల?

కరుణ రసమూర్తి వీవు సాక్షాత్మదీయ
 చింతవోనాడ నిన్ను సృష్టించెనేమొ
 దేవదేవుడు భక్తుని దీనుబ్రోవ
 నమ్మువారల బ్రోచు ననంతుడెపుడు

కలకవారిన హృదయము కడిగివైచి
చెవిని నోరుంచి యేమేమో చెప్పి చెప్పి
వేడి కన్నీటిబొట్ల స్రవించసేక
హర్ష వార్షిధి క్షిణ్ణద వజ్రవదన.

దగ్ధత సెందియున్న నెడదన్ ఎపుడేనియు నేస్మరించుచో
దుగ్ధములట్లు పొంగెడు వఘావిరహాగ్నిక రక్తమెల్ల సు
స్నిగ్ధలై ము మానోజ్వలముగ జిల్కుచునుండుము ఆపకుండగ నో
ముగ్ధ! యనంతగీతికను. ముద్దుల తాళము మేళవించెదన్॥

శ్రీలవాణి

అట్టులడియున్నవీ భూధరాగ్రములును
ఓసి జలదమ! కురియుగదోయి నీరు
గలగలని పారి యీ యెడారులనుదాటు
పాంధజనులను నీటితెప్పలను గడతు
అంబరమ్మన నింతింతలై తమంత
చిలుతమబ్బులుకూడి చేసినవి నిన్ను
జలద కన్యక! సిన్జూచి శంతసింతః
నెన్నడో శూన్య హృదియూ ఫలించు సనియ
హదయమందున ప్రేమిడి యిమిడియుంచి
అలాస గమనముల్ నడయామదానగ
నా శిరోభాగవంగు నన్య! క్షణమ్ము
దృష్టి మరలదు నిన్ను బంధింపనెంచి
సుంతపైనుండి దిగుము నీసోగకనుల
ముద్దుగొందును నిన్ను పొంపుగ బిగించి
కొగలింతును రమ్ము శంకలను విడిచి;
హృదయసామ్రాజ్యగా ప్రతిష్ఠింతు రమ్ము
చిలుకుదుము తేనెలిట చిరంజీవులమయి.

మహానగర పంచాయితీ పునర్వ్యవస్థీకరణ పరిశీలనావట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	TPLA124B105
పుస్తకం పేరు	గావమాధురి
తారీఖు	29/10/24
ముందు లెక్క	NO
వెనుక లెక్క	NO
మొత్తం పేజీలు	69
పెద్ద సైజు పేజీలు	NO
ఖాళీ పేజీలు	NO
లేని పేజీలు	NO
తయారు చేసినది	reham
పేజీలు విడదీసినది	reham
స్కాన్ చేసినది	Ch. Ramya
పరీక్ష చేసినది	DAVEED
పేజీలు సరిచూసినది	
ప్రింటింగు చేసినది	
మ్యాకింగు చేసినది	
పరిశీలి	